

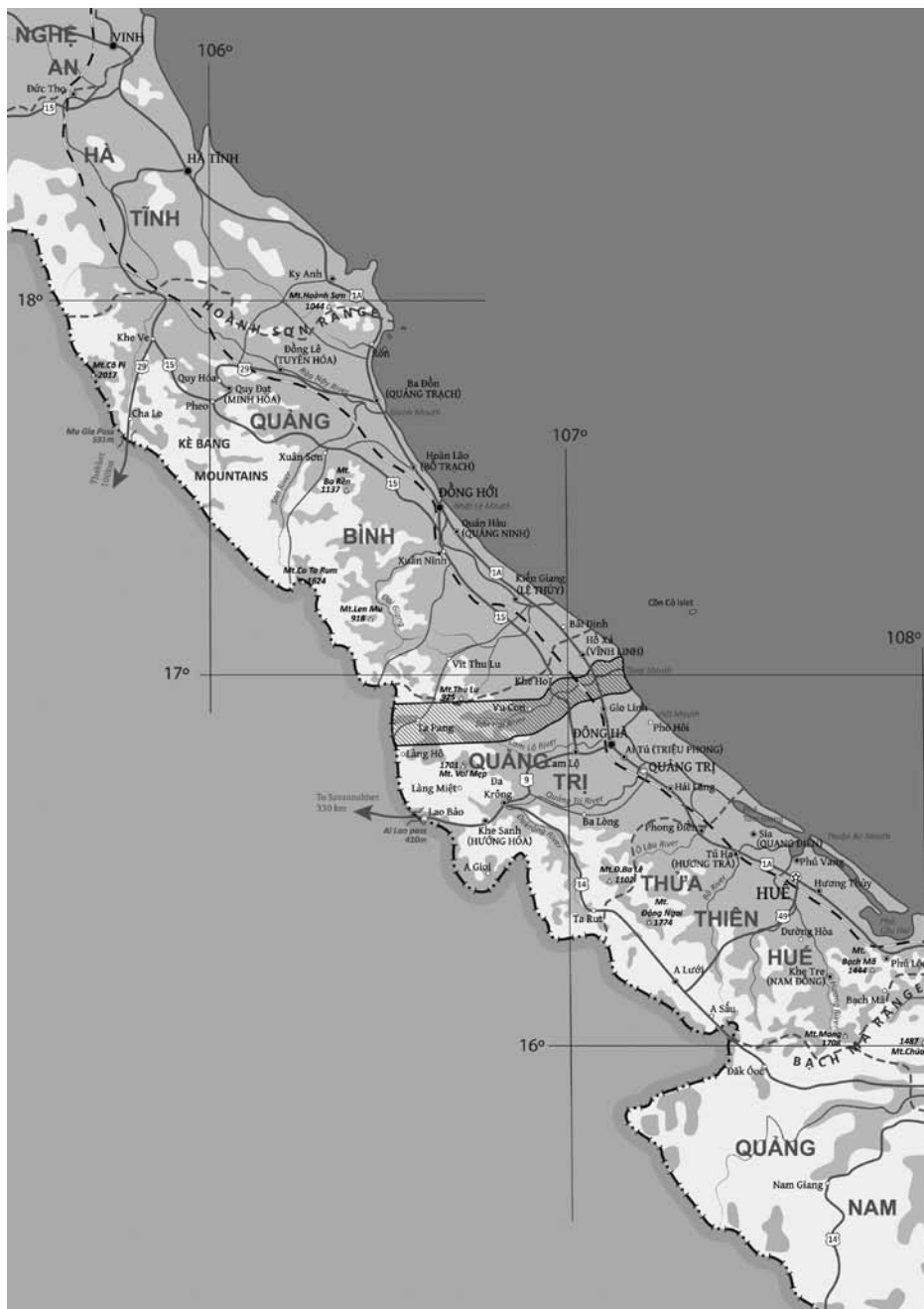
TEREPMUNKA, POLITIKA, ETIKA

2000 áprilisában – közel negyed évszázaddal a vietnami polgárháború vége és Vietnam újraegyesítése (1976. július 2.), több mint 10 évvel vietnami terepmunkám lezárulta (1989) és a magyarországi rendszerváltás után – egy reggel munkahelyi titkárnőnk az MTA Néprajzi Kutatóintézetben váratlan hírral vágott mellbe: „Gábor, valami amerikai többször kereste már magát Washingtonból, a Hadügyminisztériumból, feltétlenül beszélni akar magával”! Megfagyott a vér az ereimben: „Mi a fenét akarhatnak tőlem”? És főleg: „Hogyan találhatlak meg?” Aki antropológusként Vietnamban, a vietnami hegyvidéken végzett hosszú időtartamú terepmunkát – az ismert körülmények miatt rajtam kívül gyakorlatilag ez senkinek sem sikerült jószerével azóta sem – tudja, hogy mindenféle szempontból „érzékeny” terepen jár. (*1. kép*) Ha valamit kezdettől fogva tudatosan el akartam elkerülni, az az, hogy bármiféle módon belekeveredjek a vietnami háborút követő nemzetközi politikai csatározásokba és egymást kölcsönösen kizáró ideológiai táborokba – jóllehet (ne tagadjuk!) a kivételes terepmunka-lehetőséget épp ezeknek köszönhettem. Noha ekkorra már hivatalosan az USA és a Vietnami Szocialista Köztársaság diplomáciai kapcsolatban álltak egymással,¹ világos volt számomra: egy esetleges amerikai – különösen katonai, belbiztonsági, kémelhárítási – „hírbe hozatal” komolyan veszélyeztetheti vietnami megítélésemet és további terepmunka engedélyeimet. Ezért nem pályáztam soha amerikai ösztöndíjat, ezért (is) utasítottam el annak idején egy felmerülő amerikai meghívást, s ezért (is) próbáltam tudományos kapcsolatrendszeremet mindenekelőtt a francia tudományossággal kiépíteni – jóllehet ma már nem vagyok biztos benne, hogy a döntésem helyes helyzetfelmérésen alapult.

Hosszas gondolkodás után – naivan – arra a megoldásra jutottam, hogy letagadtatom magam. Előbb-utóbb csak megunják! Többszöri, egyre ingerültebb telefonpróbálkozás után (végül is egy állami hivatalból elég nehéz huzamos időn keresztül hiányozni!) április 11-én egy fax várt az irodámban (*1. melléklet + 2a kép*): a levél írója, egy „[katonai] elemző”, Mr Dave Rosenau, a Hadügyminisztérium speciális „POW/MIA”² [Hadifogoly/Ütközetben eltűnt]

¹ A Vietnami Szocialista Köztársaság és az USA két évtizednyi szünet után, 1995-ben lépett újra diplomáciai kapcsolatba egymással.

² POW = Prisoner of War; MIA = Missing in Action.

1. kép A brúk által lakott terület Közép-Vietnamban. A Vietnam Tourist Map Northern Section 1:1,500,000, Third Edition, 2002. megfelelő részleteinek kinagyítása alapján készítette: Horváth Zsolt, 2016

APR 12 '00 09:21AM P. 1

FAX

Date 11 April 2000

Number of pages including cover sheet 1

TO: Dr. Gabor Vargyas
 Dept of Ethnography
 Hungarian Academy of
 Sciences
 Janus Pannonius
 University
 Phone (361) 175-9639
 Fax Phone (361) 175-9639

FROM: Dave Rosenau
 Defense POW-MIA Office
 Current Operations
 Center
 Phone (703) 602-2202 Ext: 253
 Fax Phone (703) 602-1891

REMARKS: Urgent For your review Reply ASAP Please Comment

Dr. Vargyas,

My name is Dave Rosenau. I am an analyst in the United States Defense Department's Prisoner of War/Missing Personnel Office (DPMO) in Washington, D.C. DPMO oversees the United States' effort to account for Americans lost in service to their nation. During a recent investigation in Vietnam, we met a former associate of yours, Mr. Ho Van Nghe, who suggested we contact you for any information you may have on the subject. Over the past few years, we have received a number of photographs from the area you worked in Vietnam, and we would like your assistance in identifying witnesses, views with regard to the photos, and any other pertinent observations you may have.

We are very interested in meeting with you to discuss this matter. In particular, we would like to show you several photos and obtain your input with regard to when and where they were taken, who took the photos, and the identities of all individuals shown. We would also be interested in viewing any photographs you took during your time in Southeast Asia.

One of our analysts will be in Europe later this month and a brief stop in Budapest could easily be arranged on April 29th. Are you amenable to such a meeting? Please respond quickly so final details can be arranged. I can be reached as follows:

Telephone -- (703) 602-2202 ext 253
 FAX -- (703) 602-1891
 E-Mail -- rosenaud@osd.pentagon.mil

Respectfully,
 Dave

2a. kép A Washingtoni Hadügyminisztérium POW/MIA Current Operations Center elemzőjének, Dave Rosenau-nak Vargyas Gáborhoz írt faxa 2000. április 11-én

osztályának „Current Operations Center” [Folyamatban lévő ügyek központja] részlegéből, lényegében arra akart rávenni, hogy szolgáltatassak számukra bármiféle használható információt – általuk feltételezett – amerikai hadifoglyokra vonatkozóan, mindenekelőtt pedig arra, hogy segítsék nekik fotók, fotókon szereplő személyek és helyek beazonosításában. Idézek a faxból:

Az elmúlt néhány évben számos fotót kaptunk Vietnamnak arról a vidékéről, ahol Ön dolgozott, és szeretnénk, ha a segítségünkre lenne az azokon látható személyek beazonosításában, ha megosztaná velünk a képekre vonatkozó véleményét, vagy bármi más rájuk vonatkozó hasznos információval szolgálna. [...] Mindenekelőtt szeretnénk megmutatni Önnek néhány fényképet és felvilágosítást kapni arról, hogy azok mikor és hol készültek, ki készítette azokat, s hogy kik vannak rajtuk. Emellett bármiféle Ön által készített fénykép érdekelne bennünket, amit az alatt az idő alatt készített, amikor Délkelet-Ázsiában dolgozott.

E megkeresésre már nem kerülhettem el az írásos választ. Április 16-án írt levelemben (2. melléklet + 2b.kép) látszólag segítőkészen, pozitívan, de mégiscsak határozottan kizártam bármiféle együttműködés lehetőségét. Idézek belőle:

Nagy meglepetéssel hallom, hogy Ho Van Nghe úgy gondolta, bármiben is az Önök segítségére tudok lenni. Khe Sanh vidékére 10 évvel a háború lezárulta után jutottam el, és 1985–1989 között folytatott másfél éves terepmunkám során soha nem láttam/hallottam egyetlen hadifoglyoról sem, nem találkoztam ilyennel, mint ahogy nem tudok egyetlen „ütközetben eltűnt” személyről, [büntető] táborról, vagy akár egyetlen amerikai katona sírjáról sem. Mindezek alapján úgy vélem, nincs értelme annak, hogy személyesen találkozzunk.

Két nappal később, április 18-án újabb telefonhívást kaptunk. Ekkorra már lelkileg hozzászóktam a gondolathoz, hogy nem fogom tudni olyan könnyen lezárni ezt a kellemetlen kapcsolatfelvételt, történjék az akár telefonon keresztül, akár személyesen. Megadóan átvettem a kagylót: kifogástalan modorú, ám parancsoláshoz, utasításhoz szokott stílusából ítélve minden valószínűség szerint katonatiszt mutatkozott be a túloldalon. Elmondta, amit már megírt, én pedig elmondtam neki, amire hetek óta készültem, s amit egy épp akkor Magyarországon tartózkodó, sokat tapasztalt francia kollégámmal is megbeszéltem: hogy „semmiben nem tudok segíteni”, hogy „semmi szín alatt nem vagyok hajlandó együttműködni velük”, s hogy főleg „nem fogok egyetlen brú

Attention: Mr Dave Rosenau
 United States Defense Department
 POW – MIA Office
 Current Operations Center
 Fax: (703) 602-1891

16 April 2000

Mr Rosenau,

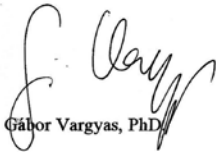
thank you for your letter of 11 April, 2000 and for your interest in my work.

As a matter of fact I was very much surprised to hear about Mr Ho Van Nghe and his suggestion I could be of any help to you. I arrived to the area 10 years after the war has ended and during my one and a half years of fieldwork in the Khe Sanh area between 1985-1989 I have never seen, met or heard of any prisoner of war, missing people, camp, let alone grave of American soldiers. This is why I think, unfortunately, our meeting is unnecessary.

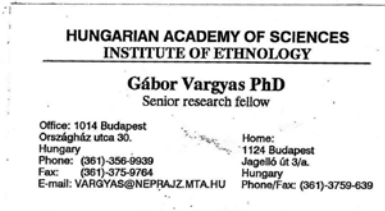
As you may know, I am an anthropologist, especially interested in religious matters. I worked on shamanism, healing, agricultural rituals and the like. I even made a 42 minutes film on a shamanic ceremony that was passed on the Hungarian TV years ago. If you think it may be of any help, I could send you a copy of it (though it is in Hungarian) just as my scientific publications about Bru - Vân Kiêu religion (which are in English or French).

I hope this will help you in your unselfish work.

Respectfully yours

Gábor Vargyas, PhD

P.S. Please note that the heading of your fax mixes three different addresses of mine. I work at the Institute of Ethnology of the Hungarian Academy of Sciences (Budapest); I have a part time teaching job as Associate Professor at the Janus Pannonius University of Pécs; and the fax number you used is my private home number. I enclose my name card for the sake of clarity.

2b. kép Vargyas Gábor 2000. április 16-i válasza Dave Rosenauinak

személy (akkor még azt hittem, erről van szó!) azonosításában sem közreműködni”. Szó szót követett, egyre hevesebb vitába bonyolódunk, amikor egyszer csak előállt a farbával: „Hát nem érti, doktor úr, Önnek *Önmagát* kéne azonosítania!” Leesett az állam: „Önmagamat? De hát hogyan?” „A fényképen Ön van rajta, s Önnek azt kéne igazolnia, hogy az a bizonyos személy Ön, nem pedig egy ’ütközetben eltűnt’ amerikai katona!”

Óriási kő gördült le a szívemről. „Ha csak erről van szó, semmi akadálya!” Néhány percen belül e-mail csatolmányban megkaptam a szóbanforgó fényképeket. És valóban! Mind a hét darab rólam készült, engem ábrázolt, kedves

brú barátaimmal, adatközlőimmal, fiúkkal-lányokkal, öregekkel-fiatalokkal együtt... A szőke, kékszemű, szakállas európai férfiről, „katonai” (valójában vadász) ingben, rövidnadrágban, strandpapucsban, kevéssé „lágerszerű”, de eléggé „dzsungelszerű” körülmények között tehát bebizonyosodott, hogy nem az, akit keresnek, nem egy amerikai „ütközetben eltűnt” katona!³ (3–6. képek) E-mail-en történt azonnali válaszom, önmagam beazonosítása után, az „akció lezárultával” és a dosszié „ad acta” helyezéseével a hangulat 180 fokos fordulatot vett: Mr. Rosenau nevetgélve köszönte meg a közreműködésemet, majd amikor feltettem neki a kérdést, hogy „mégis, hogyan találtak rám?”, magától értetődő természetességgel felelte: „tudja, nincs túl sok Gábor névre hallgató magyar doktor, aki az MTA munkatársaként Vietnamban dolgozott; nem olyan nehéz megtalálni!” Majd „megnyugtatósan”, hogy ennél nehezebb feladatot is meg tudtak már oldani, elmesélte, hogy egyszer, még a berlini fal leomlása

3. kép Csoportkép: Vargyas Gábor és Xalo falu lakossága. 1986. okt. 5.; Xalo falu, Vu Dinh Loi felvétele (?), Vargyas Gábor fényképezőgéppel (Lelt. szám. MTA BTK NKI: NRK_Ph_47196)

³ Sajnos annak idején nem mentettem le az Amerikából visszaküldött képeket a magam számára, így nem emlékszem már, hogy pontosan melyek voltak azok a hozzávetőleg 10.000-re rúgó fotógyűjteményemből. Mivel azóta levelezőrendszert változtattam, nem férék hozzá többé egykori postámhoz, nincs mód rá, hogy utólag visszakeressem a képeket. Az itt bemutatottak mindazonáltal nagy valószínűség szerint közöttük voltak.

4. kép Vargyas Gábor, három férfival, kezében egy kisgyermekkel. 1986. okt. 7.; Hoong falu, Vu Dinh Loi felvétele (?), Vargyas Gábor fényképezőgéppével (Lelt. szám. MTA BTK NKI: NRK_Ph_47309)

5. kép Vargyas Gábor egy csoport brú kislánnyal. 1986. okt. 7.; Hoong falu, Vu Dinh Loi felvétele (?), Vargyas Gábor fényképezőgéppével. (Lelt. szám. MTA BTK NKI: NRK_Ph_47316)

6. kép Vargyas Gábor egy csoport *ta'owai* (alternatív szerelmi dal) énekesseivel. 1986. okt. 13.; Xalo falu, Vu Dinh Loi felvétele, Vargyas Gábor fényképezőgépével (Lelt. szám. MTA BTK NKI: NRK_Ph_47432)

előtt, a hidegháború idején, egy kelet-berlini börtönben kellett megtalálniuk valakit, akitől fontos információra volt szükségük – s azt is megoldották!

Ha eddig kétségeim lettek volna, e történet után egyszer s mindenkorra megértettem: bármennyire is szeretnénk a kívülálló megfigyelő semleges pozíciójában tudni magunkat, a tudományoknak, különösen a társadalomtudományoknak, így a miénknek is, nevezzék akár néprajznak, akár kulturális antropológiának, társadalmi-politikai-gazdasági kontextusuk illetve funkciójuk és céljuk van. Meghatározott körülmények között, meghatározott célok érdekében jöttek egykor létre, és ma sem légyeres térben, öncélúan működnek: azért finanszírozzák őket (legalábbis elvileg), hogy használják az eredményeiket; ez utóbbiak pedig közvetve vagy közvetlenül a kutatóktól független, őket meghaladó és akár szándékaikkal ellentétes célok és érdekek szolgálatában is felhasználhatók. A felelősség elől pedig nem lehet elbújni, nem állunk időn és téren kívül; az általunk művelt tudománynak épp e társadalmi-politikai kontextus miatt súlyos etikai vonzata van.

Lássuk most e történet történelmi kontextusát! Idő és hely híján a vietnami háborút követő idők amerikai és vietnami politikatörténetébe részletesen

itt most nem mehetünk bele. A minket legjobban érintő POW/MIA⁴ kérdés lényege G. Herring négy kiadást megért, alaplúnek tekintett könyve alapján az alábbiakban foglalható össze: jóllehet az 1980-as évekre a két korábbi hadviselő fél viszonyában enyhülés következett be, ami kapcsolataik normalizációjához vezetett, a

POW/MIA kérdés [időközben] vallásos jellegű misztikus erővé vált. Valójában a vietnami háborúban a MIA-k száma, illetve a sebesültekhez viszonyított aránya jóval alacsonyabb volt, mint a korábbi amerikai háborúkban. A legtöbb MIA légi személyzet volt, akik olyan körülmények között tűntek el, amelyek túlélésüket, illetve földi maradványaik megtalálását nehezítette, sőt lehetetlenné tették. [...] ⁵Az 'ütközetben eltűntek' ügyének a 'hadifoglyokéhoz' való kötése egy már önmagában is bonyolult kérdést csak még jobban összezavart, azt a látszatot keltve, hogy a hiányzó személyek esetleg [túlélő] hadifoglyok lehetnek. [...] 1975 és 1993 között különféle kongresszusi végrehajtó bizottságok foglalkoztak intenzíven a kérdéssel, de semmiféle meggyőző bizonyítékkal sem tudtak szolgálni arra vonatkozóan, hogy akár egyetlen amerikai katonát is fogva tartanának Vietnamban. Az a tény, hogy az USA egy ellenségétől – még hozzá egy őt legyőző ellenségtől, akivel technikai értelemben még háborúban állt – az 'ütközetben eltűntekkel' való teljes elszámolást követelte, precedens nélkül áll a hadviselések történetében. (HERRING, 2002, 362.)

Herring meggyőző elemzése szerint a MIA-kérdést a Nixon kormányzat⁶ eredetileg azért dobta be a köztudatba, hogy az egyre népszerűtlenebbé váló vietnami háborúban sikeresen tudja mozgósítani a közvéleményt céljai érdekében. Ez azonban hosszú távon kontraproduktív eszköznek bizonyult, ami a kormányzat ellen fordult. Az idővel nagyon erőssé vált POW/MIA lobbis „a bambuszfüggöny mögött sínylődő amerikai foglyok”-ról időről-időre felröppenő hírek hatására pergőtűz alatt tartotta Hanoi éppúgy, mint Washington. Megalakult a „Délkelet-Ázsiában Eltűnt vagy Foglyul Esett Amerikaiak Családjainak Nemzeti Ligája”, amely mindmáig egyedüli politikai lobbiként az USA-ban elérte azt is, hogy zászlaját – rajta a logóval: szögesdrót és őrtorony előtt ábrázolt, lehajtott fejű arc, feketében, alatta felirat: „Nem felejtettünk el titeket!” – kitűzték a Fehér Hátra és az állami közhivatalokra (7. kép). A mind-

⁴ Lásd a 2. lábjegyzetet.

⁵ A 2000 főt alig meghaladó POW/MIA személyzetnek körülbelül a feléről tudott volt, hogy ilyen körülmények között veszítette életét. Ld. HERRING, 2002, 362.

⁶ Richard Nixon 1969–1974 között volt az USA elnöke.

7. kép A National League of Families of American Prisoners and Missing in Southeast Asia logója. Letöltve az internetről

annyiunk által ismert szenzációhajhász Chuck Norris és Rambo filmek („Ütközetben eltűnt”, valamint „Első vér. 2. rész”, a „Rambo 2., 3. és 4.”, stb.) tovább erősítették a hadifogolyként titokban fogva tartott amerikaiak mítoszáét. 1993-ban egy szenátusi vizsgálóbizottság arra a következtetésre jutott, hogy „sarlatánok és opportunisták valóságos háziipart alapoztak az elhunytak hozzátartozóinak kétségbeesésére építve”. Annak ellenére, hogy Hanoi a megisméglendő nyomásnak engedve időről időre visszaszolgáltatta az időközben megtalált amerikaiak földi maradványait, még 1993-ban is a megkérdezett amerikaiak 57%-a vélte úgy, hogy az „ütközetben eltűntek” valójában hadifoglyok Indokínában!

Herring meggyőző érvelése szerint

az indokínai kommunisták által fogva tartott, magukra hagyott hadifoglyok mítosza, akiket amerikai szuperhősök mentenek meg, a megváltás, a visszakövetelés és az újbóli felhatalmazás iránt érzett sürgős háború-utáni [lelki, V. G.] szükségleteket elégítette ki. Mintha csak az amerikaiak úgy érezték volna, hogy a háborúban valami elveszett belőlük, amit meg kell menteni. A mítoszt ugyanakkor arra is felhasználták, hogy démonizálják a vietnamiakat és késleltessék a háború befejezését. A közérdeklődés fellángolására válaszul a Reagan kormányzat 1982 után abból a feltételezésből indult ki, hogy valóban vannak amerikai foglyok, [ezért] az ügyet a 'legfontosabb nemzeti prioritások között' kezelte, és újfent ragaszkodott hozzá, hogy a vietnamiak *hiánytalanul* elszámoljanak az eltűntekkel. (HERRING, 2002, 363.)

És jóllehet a maguk több mint 300.000 „ütközetben eltűntjével” a vietnamiak joggal felháborítónak tarthatták az amerikaiak követeléseit, kül- és belpolitikai okok miatt egyaránt folyamatos engedményeket tettek: egyrészt ki akartak törni nemzetközi izoláltságukból, a szovjet kötöttségből, másrészt előre akartak haladni az 1986-ban megkezdett vietnami peresztrojkával, a *Đổi Mới*-jel, így „egyre növekvő támogatást nyújtottak az amerikaiaknak a MIA-k ke-

resésében, illetve együttműködést kezdeményeztek kiemelkedő fontosságú [MIA] ügyek megoldásában.” (HERRING, 2002, 363) A Reagant követő Bush kormányzat⁷ politikája pedig még elődjéhez képest is keményebbé vált. Az amerikai-vietnami kapcsolatok normalizálására ekkor dolgoztak ki egy ú.n. „útitervet” (road map), amely a normalizáció minden egyes állomását kiemelt MIA ügyekben elért előrehaladáshoz kötötte. 1994-re, Bill Clinton elnöklésének elejére⁸ „amerikai katonai egységek ásták fel a vietnami tájat, interjúvolták a falusi lakosokat, és végeztek kutatásokat vietnami archívumokban, a holttest-számlálás új és kísérteties formájaként.” (HERRING, 2002, 364.) Hogy a történetet rövidre zárjuk, hosszú távon tehát az USA végül is gazdasági és más eszközökkel megnyert egy olyan háborút, amelyet katonailag elvesztett. „Talán soha a háborúk történetében nem sikerült még egy vesztesnek ennyire kemény ’békefeltételeket’ rákényszerítenie az állítólagos győztesre.” (HERRING, 2002, 364.)

Nagyjából ez az, ami az én történetem politikai-történelmi kontextusául szolgálhat. A MIA kérdés, mint láttuk, az 1970-es évek óta része volt az amerikai politikának. A meglepő csak az, hogy mindez 2000 áprilisában történt meg velem, amikor az amerikai belpolitikában és a világpolitikában járatlan laikus már azt hihette volna: mindennek rég vége! Ekkorra, ismételjük meg, a vietnami háború befejezése (1975) óta éppen egynegyed évszázad telt el. Ép elmével elképzelni sem lehet, hogy ilyen ideológiai kampány és ennyire koncentrált erőfeszítések között, ilyen hosszú ideig bármiféle esetlegesen fogságban tartott túlélő MIA felderítetlen marad(hat)ot volna! A mítoszok természetéhez tartozik azonban, hogy szívósan tartják magukat, és ellenállnak a történelmi változásoknak, hogy azt ne mondjam, a valóságnak. Bizonyíték rá, hogy az 1970-ben, a vietnami háború tetőpontján alapított „Délkelet-Ázsiában Eltűnt vagy Foglyul Esett Amerikaiak Családjainak Nemzeti Ligája” mindmáig (!) létező, jogilag bejegyzett szervezet (*3. melléklet*), amelynek ma is működő honlapja szerint „*A Liga egyedüli küldetése, hogy elérje az összes hadifogoly szabadon bocsájtását, a lehető legteljesebb elszámolást az ütközetben eltűntekkel, és mindazok fellelhető földi maradványainak a hazahozatalát, akik a vietnami háború alatt nemzetünk szolgálatában estek el.*” [kiemelés az eredetiben, V. G.]⁹ Akárhogy is van, mítosz vagy valóság, 2000 áprilisában az Amerikai Hadügyminisztérium, talán épp a vélhetően még mindig befolyásos POW/MIA lobbijerejétől tartva, az ügyet napirenden tartotta – és nem tartom kizártnak, hogy ma is napirenden tartja!

⁷ Ronald Reagan 1981–1989, id. George H. W. Bush pedig 1989–1993 között volt az USA elnöke.

⁸ Bill Clinton 1993–2001 között volt az USA elnöke.

⁹ <http://www.pow-miafamilies.org/about-the-league/> – utolsó letöltés: 2016. szeptember 18.

És itt most hadd elevenítsem fel egy jóval korábbi, ide vonatkozó emlékemet is! 1988. április végén, úton a brúkhöz Hue és Khe Sanh között, az oroszoktól levetett kivénhedt vietnami pártközponti terepjáróval, feleségem¹⁰ és egy kelet-német szakértő, valamint néhány vietnami apparatcsik társaságában egy hágón, a kilátóhelynél éppen fényképezkedni készültünk, amikor fekete, légkondicionált luxusautó gördült be mellénk. A sofőr kiszállt, majd kinyitotta a hátsó ajtót. Először egy elképesztően elegáns, légies, csodaszép vietnami hölgy lépett ki belőle, hagyományos vietnami női viseletben (*áo dài*),¹¹ modern, túsarkú cipőben. Őt egy felháborítóan jóképű, 40-es éveiben járó, sportosan elegáns öltönybe öltözött, magas, szőke, kékszemű, kisportolt – mint később kiderült, amerikai szenátor követte! Ennél nagyobb kontrasztot el sem lehet képzelni: mi bűdösek, koszosak, izzadtak voltunk a nyitott dzsipben való hosszú autózástól, emellett kelet-európaiasan vagy talán még inkább, vietnamisan topisak, szakadt szandálban, foltos ingekben, katonaruhában,¹² kinek mije volt; a kelet-német szakértő pedig – akit akkor láttunk először, és hál’Istennek utoljára – valami kékesszürke overallban és dzsekiben. Bemutatkoztunk egymásnak – maig emlékszem a parfümillatra, ami a hölgyet, aki tolmács volt, körül lengte – majd beszédbe elegyedtünk. A szenátor úr egy kongresszusi vizsgálóbizottság tagjaként, annak képviselőjeként éppen Khe Sanhból jött, POW/MIA-k után kutatva. Ahogy megtudta, ki vagyok, mi a foglalkozásom, kik között és hol dolgoztam, felvillant a tekintete: én vagyok az ő embere! Bizalmasan félrevont és feltette a kérdést: láttam-e, halottam-e, van-e tudomásom ilyen személyekről, esetleg táborokról? Végtére is ki, ha nem én, tud információval szolgálni a számára? Kénytelen voltam már őt is kiábrándítani: nemcsak hogy nem tudok ilyenről, de nem is hiszek a létezésében! Azt is elmondtam neki, hogy miért; ő tudomásul vette, majd barátian elbeszélgettünk pár percig. A kelet-német kollégával már nehezebben boldogult, ő ugyanis igen indoktrinált, szemellenzős férfiú volt, aki valósággal örült, hogy

¹⁰ Amikor 1987. december 12-én elindultam harmadik terepmunkámra, még nem tudtam, hogy mennyi ideig fogok tudni Vietnamban maradni. Az akkor érvényben lévő évenkénti két hónapnyi akadémiai keretet úgy próbáltam megnyújtani, hogy az 1987-es év végén és az 1988-as év elején esedékes két-két hónapot megpróbáltam összevonni – nem tudván, hogy ebbe a vietnami fogadó fél bele fog-e egyezni. Ezen felül elutazásom előtt írásban fordultam Kulcsár Kálmán akkori akadémiai főtitkárhoz, hogy személyi keretéből biztosítson számomra külön anyagi támogatást ahhoz, hogy a nemzetközi elvárásoknak megfelelően legalább egy évet tölthessek terepen. Amikor 1988 márciusában kiderült, hogy ennek köszönhetően 1000 US\$ támogatást kaptam, feleségem hozta utánam az immár egy évi időtartamúvá növekedett terepmunkához szükséges filmtekercseket, magnószalagokat és szárazelemeket. Így tölthetett – többek között – két napot és egy éjszakát Khe Sanhban és egy brú faluban, Labüiq-ban.

¹¹ Ezt a viseletet általában ünnepi alkalmakkor, fogadásokon, kiállításnyitásokon stb. szokták viselni.

¹² Ekkoriban még Vietnamban általános volt, hogy más ruha híján a civilek (főleg a férfiak) hétköznap is katonai ruhában jártak.

szembenézhet a rothadó amerikai kapitalizmus egy magasrangú képviselőjével, és kioktathatja őt az osztályharcról, meg az NDK-nak (többször nyomatékkal hangsúlyozta, hogy ő a *Demokratikus* Németországba való, azaz *kelet*-német) az USA-hoz viszonyított ideológiai magasabbrendűségéről. Így aztán rövid adokapok csata után a szenátor elbúcsúzott tőlünk: tőlem meleg kézszorítással és baráti váll-lapogatással, a kelet-német kollégától pedig egy ironikus félmondattal: máig emlékszem rá, ahogy a mondat végén külön nyomatékkal ejtette ki a bűvös German Democratic Republic országnévet.

Ha ezt a már-már elfeledett történetet felelevenítettem itt, csak azért tettem, hogy rámutassak: ha még az én életembe is kétszer tört be váratlan módon 12 év alatt a MIA-probléma, az egyértelműen jelzi azt a – háborús, hisztérikus, ideológiailag terhelt– légkört, amelyben dolgoznom kellett és kell ma is. Ennek, azaz a terepmunkának keretet szabó ideológiai-politikai körülményeknek egyetlen vetületét, az MIA-kérdést emeltem ki itt, mint olyant, amelynek nyilvánvaló etikai vonzatai vannak a számomra, de nyilvánvaló, hogy ez csak a jéghegy csúcsa: sok olyan dolog van, amelyről még ma sem lenne szerencsés a nagy nyilvánosság előtt beszámolni vagy írni.

Ami mielőtt rátérnék egy további etikai problémára, ami az MIA-kkal kapcsolatban merült fel a számomra, az előző történetből hátra van még egy részlet megvilágítása: honnan szerezte meg a Current Operation Center az engem ábrázoló fényképeket? Ki volt az a vietnami nevén Ho Van Nghe, brú nevén pedig *mpoaq* Nghe, akitől a képeket megkapták, és hogyan jutott *ő* a fényképekhez?

A magyarázat egyszerű. Harmadik utam során, 1987–88-ban¹³ Khe Sanhban összeismerkedtem egy brú férfivel, aki rendőrként szolgált a helyi közigazgatásban. Ez már önmagában is ritka dolognak számított: a vietnami államapparátusban, különösen a politikailag érzékeny hegyvidéki területeken, elenyésző az ott alkalmazotként dolgozó nemzetiségek száma; különösen az erőszak-szervezetekben ritka az ilyesmi. *Mpoaq* Nghe ráadásul rendkívül értelmes volt, kitűnően tudott elvont dolgokat is elmagyarázni, ami nem túl gyakori dolog a brúk között sem. Beszélgetéseink során elmondta, hogy reményei szerint egy vendégmunkásnak menő vietnami szövönő csoport rendőr „kísérőjeként” hamarosan ki fog kerülni Kelet-Berlinbe hosszabb időre. Én ugyan erősen kétkedtem ebben, mégis megadtam neki itthoni címemet, elérhetőségemet, és megbeszéltem vele, hogy mihelyst kierkezik, értesít róla. Legnagyobb meglepetésemre, 1989 tavaszán értesítést kaptam tőle: megérkezett! Előzetes megbeszélésünk értelmében a Néprajzi Kutatóintézet igazgatójának aláírásával pecsétetes levelet intéztem a megadott német gyáregység (vagy talán a vietnami szövönők politikai vezetőjéhez? – sajnos nem emlékszem már rá), ecsetelve

¹³ Pontosan 1987. december 12. – 1988. október eleje.

benne az alkalom rendkívüliségét és *mpoaq* Nghe Magyarországra való jöve-
telének tudományos fontosságát, egy hónapnyi fizetett szabadságot kérve a
számára... És láss csodát – alig hihető, ekkor még ilyen idők voltak! –, *mpoaq*
Nghe 1989 május-júniusában egy hónap rendkívüli szabadságra Budapestre
érkezett; a lakásunkban lakott, családjával étkezett, s velem az általam koráb-
ban felvett brú folklórszövegek fordításán dolgozott.¹⁴ (8. kép) Ekkor ugyanis
épp az International Society for Folk Narrative Research Budapesten rendezett,
9. nemzetközi konferenciáján¹⁵ való részvételre készültem, ahol a brú folklór-
műfajokról tartottam előadást. *Mpoaq* Nghe hallgatóként maga is részt vett a
konferencián, majd 1989. június 16-án, Nagy Imre és az 56-os mártírok újrate-
metésén – sokadmagunkkal – együtt „lőgtünk el” a konferenciáról, hogy részt
vehessünk a szertartáson. Mái emlékszem, milyen különös érzés fogott el,

8. kép Ho Van Nghe (brú nevén *mpoaq* Nghe), Vargyas Gáborral a brú folklórszövegek
lejegyzése közben, az ISFNR budapesti konferenciájára készülve
Budapest, 1989. május-június, ismeretlen fényképész felvétele

¹⁴ Saját bevallása szerint Boglár Lajosnak innen származott az a későbbi ötlete, hogy 1993 júliusában, egy Kepes Andrással közös TV-film készítése után Francia Guayanából elhívott egy wayana indián sámánt, Wayamant, Magyarországra, aki 3 hónapig nála tartózkodott, s aki többször is szerepelt a magyar nyilvánosság előtt.

¹⁵ Az ISFNR budapesti nemzetközi konferenciájára 1989. június 14–17. között került sor.

amikor az ünnepséget vezető bemondó felszólítására mintegy 150.000¹⁶ ember megfogta egymás kezét, hogy demonstrálja az összetartozást, s az én kezemet jobbról egy brú barátom, *mpoaq* Nghe szorította! Marxot parafrázálva „Kísértet járta be Európát – a kommunizmus *világméretű bukásának* kísértete”: egy kivégzett kelet-európai kommunista politikus-mártírnak a kommunista rendszer összeomlását előre vetítő szimbolikus újratemetésén a baráti kommunista Vietnamból kelet-berlini kitérőn keresztül Budapestre érkezett brú hegylakó a magyar antropológus kezét fogja!

Mpoaq Nghe az egy hónap lejárta után Budapestről visszatért Kelet-Berlinbe, én röviddel rá útnak indultam utolsó terepmunkámra (1989. szeptember 2.–december 23.), s az alatta és utána viharos gyorsasággal lezajló világpolitikai események (a szögesdrót átvágása és a kelet-német menekültek kiengedése, a prágai „bársonyos forradalom”, a berlini fal leomlása, Ceaușescu kivégzése, a Szovjetunió szétesése stb.) elsodortak bennünket egymástól. Én – időnkénti vietnami konferencia részvételeken túl – csak 2007-ben térhettem vissza a brúk közé terepmunkára, ám akkor sem annak eredeti színhelyére, Quang Tri tartományba, Khe Sanh környékére, hanem attól kb. 700 km-re délre, egy háborúban áttelepített csoporthoz.

De, mint minden brú ismerősöm, barátom, adatközlőm, *mpoaq* Nghe is számtalan fényképet kapott tőlem, és nemcsak Budapesten, hanem korábban is. Az antropológiai terepmunka egyik jól bevált módszerét még Boglár Lajos a kutatást megelőző baráti, négyszemközti beszélgetéseink során ajánlotta figyelmembe.¹⁷ Ennek lényege az volt, hogy a többszöri, rövidebb ott-tartózkodásból, amit kezdetben hátrányként éltem meg, kovácsoljak előnyt: a visszatéréskor vitt ajánlékok, különösen az előző évben készített fényképfelvételek komolyan erősíteni tudják a barátságot. Tanácsát megfogadva minden évben több száz fekete-fehér (és ritkábban színes) felvétellel tértem vissza a kutatás színhelyére, amelyek aztán kézen-közön vándoroltak, cserélődtek, többek-között annak függvényében, hogy hányan voltak rajta, s hogy én közülük kinek adtam már előzőleg, és főleg, hány képet, vagy hogy ki kinek, milyen rokonának szeretett volna kedveskedni. Különös szeretetnek örvendtek azok a képek, amelyeken nemcsak a brúk maguk voltak rajta, hanem ők – velem! Végtére is nekik is emlék volt az, hogy egy „fehér” férfivel lefényképeztethették magukat, nem olyan gyakori esemény az

¹⁶ A korabeli források nagyon eltérően becsülik a résztvevők számát: 150–250.000 közé teszik. Lásd <http://barankovics.hu/cikk/idoszeru/25-eve-volt-nagy-imre-es-martirtarsainak-ujratemetese> – utolsó letöltés: 2016. szeptember 18.

¹⁷ 1985-ös első vietnami terepmunkám előtt abban a megtiszteltetésben részesültem, hogy Boglár Lajos – akkoriban az egyedüli magyar antropológus, aki hosszú időtartamú, résztvevő-megfigyeléses terepmunkát végzett Európán kívül – kérésemre több napig tartó négyszemközti beszélgetések során készített fel a terepmunkával együtt járó nehézségekre és problémákra.

ilyesmi azóta sem! Summa summárum: számtalan fotó keringett és kering rólam minden valószínűség szerint ma is a brúk között, amelyen egyikükkel vagy másikkal közösen vagyok látható. Amikor aztán, 1994-től kezdve, „amerikai katonai egységek ásták fel a vietnami tájat, interjúvolták a falusi lakosokat, és végeztek kutatásokat vietnami archívumokban, a holttestszámlálás új és kísérletes formájaként” (HERRING, 2002, 364.), a brúk között járva nem lehetett nehéz a washingtoni Hadügyminisztérium (vagy talán inkább a CIA?) kiküldötteinek e fényképek közül néhányat (hetet!) begyűjteniük. Így juthattak el az engem ábrázoló képek Washingtonig, s ebből gondolom egyébként azt is, hogy *mpoaq* Nghe, eltérően számos más vietnami vendégmunkástól, akik a berlini Fal leomlásakor „nyugaton” maradtak, minden valószínűség szerint visszatért Vietnamba – hacsak, tréfára fordítva a szót, nem egy kelet-berlini börtönből szerezték meg tőle a fotókat az illetékes amerikai szervek!

Térjünk rá végezetül egy, az MIA kérdésből következő konkrét etikai problémámra! 2004-ben hosszú tanulmányt írtam (egyelőre magyarul) a brú sámánfejdíszről, az azt díszítő, szimbolikus jelentésű „attribútumokról”, a hozzájuk kapcsolódó hiedelmek és mítoszok részletes elemzésével (VARGYAS, 2004). Ezek az attribútumok a legkülönfélébb természeti tárgyak lehetnek: orrszarvúbogárfélék előtorai, tigris- vagy medvekarmok, vaddisznók vagy házidisznók agyari, egyes szarvasfélék vagy más vadállatok, pl. vadkutya szemfogai, a tobzoska pikelyei, bizonyos, a díszbogárfélék családjába tartozó bogarak színes (zöld) szárnyfedői, tengeri és szárazföldi csigafélék, kagylók, valamint ember készítette tárgyak: nagyító, kulcs, csörgő, üveggyöngy, öntött fémlapocska mágikus felirattal és néhány további meglepő tárgy: többek között – és itt érünk el jelen cikk tárgyáig – egy minden bizonnyal „ütközetben eltűnt” amerikai katona dögcédulája! (9–12. képek)

9. kép Brú sámánfejdísz, rajta egy amerikai katona dögcédulája. Xalo falu, Vargyas Gábor felvétele, 1986. október 15.

10. kép Részlet az előző sámánfejdíszről.
Xalo falu,
Vargyas Gábor
felvétele, 1986.
október 15.

11. kép Az előző
sámánfejdísz ágai kiterítve:
jól látható a dögcédula
az attribútumok között.
Xalo falu, Vargyas Gábor
felvétele, 1986. október 15.

12. kép A Vargyas Gábor számára készített
sámánfejdísz rajza. Vargyas Gábor
tulajdona

Tudjuk: a „dögcédulák”

a katonai személyzet által viselt személyi azonosító lapocskák, amelyek informális megnevezése az állati azonosító jegyekhez való hasonlóságukból ered. (13. kép) A lapocskák mindenekelőtt halott vagy sérült katonák azonosítására szolgálnak; a katonákra vonatkozó személyes információt [név, társadalombiztosítási szám, vallás, V. G.] tartalmazzák, alapvető orvosi adatokkal, mint például a vércsoport és a védőoltások története. [...] Általában nem rozsdásodó acélból készülnek, rendszerint két példányban: vagy olyan megoldással, hogy két, egyenlő nagyságú fél-részre törhető egyetlen lapocskából, vagy egyazon láncra fűzött két azonos lapocskából állnak.¹⁸

13. kép Amerikai „dögcédula”. Letöltve az internetről

Halál esetén az egyik felét az elhunyt testén hagyják, hogy akár a temetés után is egyértelműen azonosítható legyen, míg a másik félrész alapján történik a halotti anyakönyvezés. A dögcédulát leggyakrabban a nyakban viselik zsinóron

¹⁸ Lásd Wikipédia: „dogtag” szócikk.

vagy láncon. A vietnami háború alatt jött divatba az amerikai katonák között, hogy a két lapkából álló azonosító lapocskájuk egyik példányát a bakancsuk fűzőjéhez rögzítették.

Az attribútumok szimbolikájának elemzése végén, konkrétan a dögcédulával kapcsolatban arra a következtetésre jutottam, hogy

bármennyire groteszk, sőt szentségtörő is számunkra a gondolat, valójában ugyanaz a logika működik itt, mint az összes többi, fent elemzett tárgyban: az amerikai katona 'lényegét', *életét* és *halálát* képviseli ez a néhány személyes adatot [...] tartalmazó egyszerű alumínium lapocskák – mert hisz hozzájutni csak az illető *halála* révén lehet. S ha a félelmetes 'dologból' *van* már a birtokunkban egy darab, akkor az nemcsak a felette aratott győzelmet, hanem azt is jelenti, hogy a szóban forgó 'dolgot' a saját oldalunkra állítottuk. (VARGYAS, 2004, 427.)

Személyiségi okok miatt természetesen a dögcédulán szereplő adatokat¹⁹ nem adtam meg – bár utólag jöttem rá, hogy az általam közölt fotón még a rossz nyomdai minőség mellett is – nagyítóval, katonai csúcstechnika bevetése nélkül is – valószínűleg kiolvashatóak. Az etikai kérdés számomra valójában nem is az volt, hogy ezek az adatok közölhetőek-e, mert abban biztos voltam és azt hiszem, biztos vagyok benne továbbra is, hogy nem, hanem az, hogy egyáltalán szabad-e világgá kürtölnöm, hogy ilyen „kényes” adatoknak vagyok a birtokában.

Csakhogy a dolog nem ilyen egyszerű! A dögcédulák, mint láttuk, több példányban készültek. Márpedig több forrásból is ismert, hogy katonák között szokás volt, jó barátok között legalábbis, egymást megajándékozni az egyik fél-dögcédulával. Kulcs adatközlőm, legkedvesebb brú barátom, aki több évig harcolt az amerikaiak szolgálatában, élettörténetében többször is említi, hogy e lapocskákat baráti gesztusként ajándékozták egymásnak. Neki is volt, kettő is, a tulajdonában, de a háború végén „elvesztette” őket; egyébként is, az illetőknek csak a brú ragadványnevére emlékezett.

¹⁹ A Wikipédia „dogtag” szócikke alapján nem tudom eldönteni, hogy a dögcédula tulajdonosa melyik hadtestbe tartozó katona volt. A rajta szereplő adatok az U.S. Air Force (Format 2)-hoz megadottakkal vágnak jórészt egybe (Last name, First name and middle initial, Social Security number, followed by „AF” indicating branch of service, Blood Group, Religion), de hiányzik az egyértelműsítő „AF” felirat, és a szócikkben nem történik említés a társadalombiztosítási azonosító jel 3-2-4 formájú tagolásáról. Az U.S. Marine Corps-hoz megadott adatok (Last name, First and middle initials and suffix; blood group, Social Security number with three/two/four format as follows: 123 45 6789, Branch („USMC”); Gas mask size (S – small, M – medium, L – large), Religious preference, or medical allergy if red medical tag) viszont más sorrendben szerepelnek rajta, és hiányzanak közülük a gázálc méretre és az esetleges allergiára vonatkozó adatok. A társadalombiztosítási azonosító jel ugyanakkor épp az itt külön részletezett 3-2-4 tagolást követi.

Másrészt viszont, legalábbis a sámánfejdísz tulajdonosa szerint, ezt a dögcédulát egy halott amerikai katonáról szedték le... Csakhogy itt sem tudom eldönteni, hogy az információ mennyire megbízható. Először is, nagyon emlékszem a tekintetére, amint rám nézve, kaján mosollyal, szinte hatásadász módon mondta nekem, hogy ezt egy „olyasféle nagy darab fehér emberről” szedték le, mint én vagyok...! Másrészt ő valójában már a fejdísz harmadik tulajdonosa volt egy öröklési láncban, és nem sikerült tisztáznom, hogy tulajdonképpen ki volt az, aki a szóban forgó dögcédulát feltette a sámánfejdíszre.²⁰ Könnyen lehet, hogy ő csak szóbeszédből hallott az esetről, ámbár a közeli rokonságon belüli öröklés még a szóbeszédet is valószínűvé és hihetővé teszi.

Akárhogy is van, az adatokat máig nem publikáltam, és valószínűleg nem is fogom soha.²¹ A kérdés viszont nem ez, hanem az, hogy vajon jól tettem-e, s jól teszem-e továbbra is, ha ezt az adatot eltitkolom az amerikai hatóságok előtt? Nem kellett volna-e már rég közölni velük, hogy értesíthessék az elhunyt hozzátartozóit, akik így végre bizonyosságot szerezhetnének róla, hogy nem egy esetlegesen máig fogva tartott „ütközetben eltűnről”, hanem ténylegesen az ütközetben életét vesztett katonáról van szó? Kezdetben, terepmunkám elején – mint már említettem – görcsösen vigyáztam rá, nehogy az amerikai kormányhivatali vagy pláne katonai hatóságokkal bármiféle „hírbe” hozzassanak. Időközben azonban minden megváltozott körülöttünk: a vietnami háború vége óta immár negyven év telt el;²² húsz évnyi szünet után, 1995-ben Vietnam és Amerika, fátylat borítva a háborús múltra, diplomáciai kapcsolatra lépett egymással; már ezt megelőzően, az enyhüléssel párhuzamosan „amerikai katonai egységek ásták fel a vietnami tájat” MIA-kat keresve; 2006-ban újra kezdődött a két állam között az évenkénti „Bilaterális Emberi Jogi Párbeszéd”; 2007-ben a Kongresszus megszavazta a „Legnagyobb Kereskedelmi Kedvezmény” elvét Vietnammal.²³ Az általam fentebb felvázolt történelmi kontextus következtében már abban is biztos vagyok, hogy esetleges amerikai kapcsolatfelvételem a vietnami hatóságok körében semmiféle megütközést nem okozna. Az elhunyt hozzátartozói pedig minden bizonnyal örülnének annak, ha végre bizonyosság vetne véget 40 éve tartó kételyeiknek!

Csakhogy maradt még egy utolsó probléma. Egy alkalommal beleképzelttem magamat az elhunyt amerikai katona családjának helyzetébe, amint köz-

²⁰ Erre a gyűjtésre még terepmunkám elején, 1986-ban került sor, amikor nem beszéltem elég jól a brú nyelvet.

²¹ Ez alól egyedüli kivételt akkor tennék, ha a washingtoni Defense Ministry fent említett POW/MIA osztályáról hivatalos megkeresést kapnék e cikk publikálása után.

²² Ezzel kapcsolatban utalnék rá, hogy demokratikus államokban a titkosított dokumentumok feloldásának az ideje 25 év!

²³ „Most Favoured Nation Clause”, aminek hivatalos amerikai neve 1998 óta „Állandó Normális Kereskedelmi Kapcsolat” (Permanent Normal Trade Relation).

vetítésének köszönhetően megtudják, hogy gyermekük/apjuk/férjük – és most ne nevezzük dögcédulának! – „személyi azonosító lapja” egy vietnami hegyvidéki törzs sámánfejdíszén található, és megkapják róla a fényképet...! Nem vagyok biztos benne, hogy a történetnek ez lenne a legjobb végkifejlete. Lehet, hogy a mítosz megnyugtatóbb: valahol még él, s ki tudja, egyszer talán hazakerül hozzánk!

IRODALOM

HERRING, George C.

2002⁴ *America's Longest War. The United States and Vietnam, 1950–1975.* Boston – Burr Ridge, Ill. – Dubuque, IA – Madison, WI – New York – San Francisco – St. Louis – Bangkok – Bogotá – Caracas – Kuala Lumpur – Lisbon – London – Madrid – Mexico City – Milan – Montreal – New Delhi – Santiago – Seoul – Singapore – Sydney – Taipei – Toronto, McGraw – Hill Higher Education.

VARGYAS Gábor

2004 A brú sámánfejdísz. In: ANDRÁSFALVY Bertalan – DOMOKOS Mária – NAGY Ilona (szerk.): *Az idő rostájában. Tanulmányok Vargyas Lajos 90. születésnapjára* I–III. II. 395–436. Budapest, L'Harmattan.

MELLÉKLET

1. Vargyas Gábor megkeresése a washingtoni Hadügyminisztériumból

Fax
Dr. Gabor Vargyas
Dept. of Ethnography
Hungarian Academy of Sciences
Janus Pannonius University
Phone (361) 375-9639
Fax (361) 375-9639

Date: 11 April 2000
Dave Rosenau
Defense POW-MIA Office
Current Operations Center

Phone (703) 602-2202 Ext.253
Fax (703) 602-1891

(A telefonszám kézírással áthúzva, az „1” a helyes „3”-ra átjavítva).

Dr. Vargyas

My name is Dave Rosenau. I am an analyst in the United States Defense Department's Prisoner of War/Missing Personnel Office (DPMO) in Washington, D.C. DPMO oversees the United States' effort to account for Americans lost in service to their nation. During a recent investigation in Vietnam, we met a former associate of yours, Mr. Ho Van Nghe, who suggested we contact you for any information you may have on the subject. Over the past few years, we have received a number of photographs from the area you worked in Vietnam, and we would like your assistance in identifying witnesses, views with regard to the photos, and any other pertinent observations you may have.

We are very interested in meeting with you to discuss this matter. In particular, we would like to show you several photos and obtain your input with regard to when and where they were taken, who took the photos, and the identities of all individuals shown. We would also be interested in viewing any photographs you took during your time in Southeast Asia.

One of our analysts will be in Europe later this month and a brief stop in Budapest could easily be arranged on April 29th. Are you amenable to such a meeting? Please respond quickly so final details can be arranged. I can be reached as follows:

Telephone: (703) 602-2202 Ext.253
FAX: (703) 602-1891
E-Mail: rosenau@osd.pentagon.mil

Respectfully
Dave R

2. Vargyas Gábor válasza

Attention: Mr Dave Rosenau
United States Defense Department
POW – MIA Office
Current Operations Center
Fax: (703) 602-1891

16 April 2000

Mr Rosenau,

thank you for your letter of 11 April, 2000 and for your interest in my work.

As a matter of fact I was very much surprised to hear about Mr Ho Van Nghe and his suggestion I could be of any help to you. I arrived to the area 10 years after the war has ended and during my one and a half years of fieldwork in the Khe Sanh area between 1985-1989 I have never seen, met or heard of any prisoner of war, missing people, camp, let alone grave of American soldiers. This is why I think, unfortunately, our meeting is unnecessary.

As you may know, I am an anthropologist, especially interested in religious matters. I worked on shamanism, healing, agricultural rituals and the like. I even made a 42 minutes film on a shamanic ceremony that was passed on the Hungarian TV years ago. If you think it may be of any help, I could send you a copy of it (though it is in Hungarian) just as my scientific publications about Bru - Vân Kiều religion (which are in English or French).

I hope this will help you in your unselfish work.

Respectfully yours

Gábor Vargyas, PhD.

P.S. Please note that the heading of your fax mixes three different addresses of mine. I work at the Institute of Ethnology of the Hungarian Academy of Sciences (Budapest); I have a part time teaching job as Associate Professor at the Janus Pannonius University of Pécs; and the fax number you used is my private home number. I enclose my name card for the sake of clarity.

3. A National League of Families of American Prisoners and Missing in Southeast Asia honlapjának általános tájékoztató oldala, „About the League” címmel.
Letöltve az internetről.

About the League

National League of POW/MIA Families

5673 Columbia Pike

Suite 100

Falls Church, VA 22041

703-465-7432

The National League of Families of American Prisoners and Missing in Southeast Asia was incorporated in the District of Columbia on May 28, 1970. Voting membership is comprised of wives, children, parents, siblings and other close blood and legal relatives of Americans who were or are listed as Prisoners of War (POW), Missing in Action (MIA), Killed in Action/Body not Recovered (KIA/BNR) and returned American Vietnam War POWs. Associate membership is comprised of veterans, other concerned citizens and extended family member POW/MIA and KIA/BNR relatives who do not meet voting membership requirements. As a nonprofit, tax-exempt, 501(c)3 humanitarian organization (FEIN #23-7071242), the League is financed by donations from the families, veterans and others. The League's sole mission is to obtain the release of all prisoners, the fullest possible accounting for the missing and repatriation of all recoverable remains of those who died serving our nation during the Vietnam War.

The League originated on the west coast in the late 1960s. Believing US Government policy of maintaining a low profile on the POW/MIA issue – while urging family members to refrain from publicly discussing the problem – was unjustified, the wife of a ranking POW initiated a loosely organized movement that evolved into the National League of POW/MIA Families. In October 1968, the first POW/MIA story was published. As a result of that publicity, the families began communicating with each other, and the group grew in strength from 50 to 100, to 300, and kept growing. Small POW/MIA family member groups, supported by concerned Americans, met with the North Vietnamese delegation in Paris, and countless thousands of Americans flooded them with telegraphic inquiries regarding the prisoners and missing, the first major activities in which there was widespread public participation.

Eventually, the necessity for formal incorporation was recognized. In May 1970, a special ad hoc meeting of the families was held at Constitution Hall in Washington, DC, at which time the League's charter and by-laws were adopted. Elected by the voting membership, now numbering approximately 1,000, a seven-member Board of Directors meets regularly to determine League policy and direction. Board Members, Regional Coordinators, responsible for activities in multi-state areas, and State Coordinators represent the League in most states.

The League's national office is directed by the Chairman of the Board and staffed by only one full-time employee, Office Administrator Leslie Swindells, and two part-time archival document specialists. Concerned citizens, family members and university-level interns provide support, when available. All participate in implementing policies established by the membership and elected Board of Directors, as well as advocating and coordinating public awareness and education projects. Chairman of the Board and principal League spokesman, Ann Mills-Griffiths, MIA sister, League Executive Director from mid-1978 until mid-2011, continues her role as Chief Executive Officer.

For additional information on League policies, positions and activities, check the web site: www.pow-miafamilies.org. The League is nationally eligible for donations through the Combined Federal Campaign (CFC #10218) and United Way.

***Interns:** If you are interested in an internship opportunity with the League, please email your resume to: leslie.swindells@pow-miafamilies.org*

GÁBOR VARGYAS

FIELDWORK, POLITICS AND ETHICS

In this article the author reflects on his personal experiences and dilemma, when in 2000 an analyst from the Missing in Action department of the Ministry of Defence of the United States asked him to identify some photos taken by him in the 1980-s in Vietnam. Although the author refused this request at first, later, upon realizing that, in fact, he had to identify *himself* on the photos, he agreed on cooperating with him. The department wanted to make sure that the person in question was not a lost American officer having been detained in a "re-education camp". The mere fact of this request shockingly made the author realise the ideological, political and ethical hazards of field research in Vietnam and in general the dangers inherent in anthropological fieldwork. In his article he investigates these problems.